

[Formanden.]2) *Anden (sidste) behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af et udvalg til modtagelse af oplysninger angående arbejdet med rationalisering af statsadministrationen [af Ib Thyregod m. fl.].

3) *Forespørgsel til udenrigsministeren af Per Hækkerup m. fl.*4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift [af Henry Christensen m. fl.].

5) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ændring af lov om afgift for ekspedition af udstykningsager.

6) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til folketingsbeslutning om sikring af privatlivets fred og den enkelte borgers demokratiske rettigheder [af Svend Haugaard m. fl.].

Mødet hævet kl. 16³⁵.

24. møde.

Torsdag den 16. november kl. 13.

Den første sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring af lov om udførsel af fisk og fiskevarer.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 35) findes i tidenden sp. 1192).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 112 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive stillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden (sidste) behandling af forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af et udvalg til modtagelse af oplysninger angående arbejdet med rationalisering af statsadministrationen [af Ib Thyregod m. fl.].

(Første behandling af forslaget til folketingsbeslutning (nr. IX) findes i tidenden sp. 1050).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Sagen sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Forslaget til folketingsbeslutning vedtoges enstemmigt med 127 stemmer.

Formanden: Der vil nu blive givet økonomiministeren meddelelse om denne vedtagelse.

Den næste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til udenrigsministeren af Per Hækkerup, Per Federspiel, Poul Møller, Aksel Larsen, K. Helweg Petersen og Niels Westerby:

„Hvilke oplysninger kan udenrigsministeren give om den udenrigspolitiske situation?“

Ordføreren for forespørgerne (Per Hækkerup): Selv om vi under åbningsdebatten også havde lejlighed til at drøfte de udenrigspolitiske spørgsmål, har partierne her i salen fundet det rigtigt, at vi får en speciel drøftelse af disse problemer, og vi har derfor i fællesskab stillet denne forespørgsel til udenrigsministeren:

„Hvilke oplysninger kan udenrigsministeren give om den udenrigspolitiske situation?“

Udenrigsministeren (Hans Tabor): Jeg vil gerne takke de medlemmer af tinget, som har stillet forespørgslen i dag. I overensstemmelse med det løfte, der blev givet under åbningsdebatten, får jeg nu lejlighed til at give en almindelig redegørelse for den udenrigspolitiske situation, således som den aftegner sig for regeringen i øjeblikket.

Den politiske udvikling og meningsdannelse i henholdsvis USA og Sovjetunionen er afgørende for de fleste udenrigspolitiske problemer og for forløbet af alle større internationale politiske kriser. Med forholdet mellem Moskva og Washington står og falder verdensfreden.

Selv om de to supermagter fortsat fremtræder som modstandere på den politiske verdensscene, synes der hos dem begge i en række konkrete tilfælde og også mere i almindelighed at kunne spores et begyndende fællesskab i følelsen af ansvar for opretholdelsen af verdensfreden.

Det er naturligvis begrænset, hvor langt fællesskabet mellem de to supermagter rækker, og konflikten i Vietnam sætter i dag grænsen. Både af denne grund, af hensyn til verdensfreden og af hensyn til det vietnamesiske folk selv ser vi derfor med den dybeste alvor på udviklingen i Vietnam.

På baggrund af vort medlemskab af FNs sikkerhedsråd og vort deraf følgende medansvar for international fred og sikkerhed har regeringen nøje overvejet, om der måtte være mulighed for gennem sikkerhedsrådet at finde en vej, der kan føre til fred i Vietnam. Vi har imidlertid måttet erkende, at en sådan vej for øjeblikket næppe er farbar. Jeg må i denne forbindelse minde om, at Vietnamspørgsmålet har stået på sikkerhedsrådets dagsorden i mere end halvandet år, uden at det er lykkedes at nå frem til en realitetsdebat. Sovjetunionen og Frankrig har fremhævet den kendsgerning, at kun én af krigens parter, nemlig USA, er medlem af FN, og at det rette forum i stedet må være Genèvekonferencen.

Forsøg på i dag at rejse sagen i sikkerhedsrådet ville derfor højst kunne føre til en skarp konfrontation mellem rådets permanente medlemmer. En sådan debat ville kun skærpe modsætningerne og dermed yderligere vanskeliggøre en løsning.

Bestræbelserne må under disse omstændigheder i den nuværende fase koncentrere

sig om at få tilvejebragt forudsætningerne for en forhandlingskontakt direkte mellem de implicerede parter. Grundlaget for en sådan kontakt kan ikke være den ene parts accept af et diktat fra den anden. Det må være en erkendelse af, at standsning af krigen og tilvejebringelse af varig fred i området forudsætter, at parterne er rede til at komme hinanden i møde.

Ud fra de betragtninger, som jeg redegjorde for under åbningsdebatten, har regeringen ved flere lejligheder opfordret USA til ensidigt og betingelsesløst at standse bombningerne af Nordvietnam, samtidig med at vi har opfordret konfliktens anden part og dennes allierede til i så fald at gå til forhandlingsbordet for at nå frem til en fredelig løsning af Vietnamproblemet.

Det standpunkt, som Danmark her har taget, deles af de øvrige skandinaviske lande og af adskillige NATO-lande såvel som af en meget betydelig del af den uforpligtede verden.

Det, der må være målet for en fredsordning i Vietnam, må være at skabe sikkerhed for, at det vietnamesiske folk får mulighed for selv — uden indblanding udefra — at bestemme sin fremtidige skæbne. Udgangspunktet for en sådan ordning må være Genèveaftalerne af 1954, der baserer sig på respekten for Vietnams suverænitæt, uafhængighed, enhed og territoriale integritet. Genèveaftalerne forudsætter en tilbagetrækning af alle fremmede styrker fra Vietnam, og der kan ikke være tvivl om, at en sådan tilbagetrækning må være et af de centrale led i en fredsordning.

Vietnamkonflikten placerer sig i en større politisk sammenhæng, hvori forholdet mellem USA og Kina og spørgsmålet om voksende kinesisk dominans i Sydøstasien spiller en afgørende rolle. Set fra et vietnamesisk synspunkt indgår der tillige utilfredsstillende nationale aspirationer og utilfredsstillende sociale kår. For Sovjetunionen spiller det selvsagt en rolle, ud fra ideologiske grunde og ud fra forholdet til de øvrige socialistiske lande, at et kommunistisk land er part i konflikten.

Hvornår forudsætningerne for en forhandlingsløsning til bilæggelse af konflikten vil blive opfyldt, kan vel ingen sige. Spørgsmålet har nær sammenhæng med krigssituationen og med de overvejelser, som

[Udenrigsministeren.]

denne giver konflikten parter anledning til. I en større sammenhæng har spørgsmålet også forbindelse med afklaring i Washington og Moskva af synspunkter angående de naturlige grænser og den hensigtsmæssige opgavefordeling imellem dem.

I forbindelse med de asiatiske spørgsmål vil jeg ganske kort omtale Kina. Vi har i den seneste tid, det sidste års tid, været vidne til, at Kinas isolation fra den øvrige verden er blevet stadig mere udtalt. Til den isolation, som er en følge af Kinas udelukkelse fra De Forenede Nationer, er blevet føjet en forværring af forholdet til en række lande, som hidtil i større eller mindre grad har kunnet regnes til Kinas venner. Denne forværring må formentlig ses i sammenhæng med de indre spændinger i dette vældige asiatiske rige. Det ville være ønskeligt, om det kinesiske lederskab ville bestræbe sig på at bremse denne isolationistiske udvikling i forholdet til udlandet. Fra dansk side vil vi fortsat arbejde for, at regeringen i Peking kan komme til at beklæde Kinas plads i De Forenede Nationer og således bidrage til at mindske Kinas isolation.

Det er klart, at Kina figurerer som en væsentlig omend uberegnelig faktor i den internationale politik. Det gør det i den internationale politik i almindelighed og i magtbalancen i særdeleshed. For balancen mellem USA og Sovjetunionen og for den begrænsede tilnærmelse, som har kunnet konstateres mellem disse to magter, spiller jo konflikten mellem Kina og Sovjetunionen en betydelig, måske afgørende rolle. Tilsvarende vil en ændret kinesisk politik kunne føre til en ny international problemstilling. Et vigtigt forhold i denne forbindelse er også takten i den kinesiske oprustning med kernevåben og langtrækkende fremførelsesmidler for disse. Det er bl. a. dette sidste forhold, som influerer den amerikanske politik i Sydøstasien og tillige visse sider af de amerikanske rustningsbestræbelser på kernevåbenområdet.

Et karakteristisk træk ved efterkrigstidens politik er det omfattende internationale samarbejde, som har udviklet sig både regionalt og på verdensomspændende grundlag. De Forenede Nationer indtager i så henseende en fremtrædende plads og er

den organisation, til hvilken offentligheden har sat størst lid, jeg vil sige somme tider i højere grad, end realiteterne beretigede til. Thi hvad enten man kan lide det eller ej, er kendsgerningerne, at FNs muligheder er stærkt begrænsede, så snart der er tale om sager, i hvilke stormagterne har modstridende interesser. På den anden side viser erfaringerne også, at FN i sådanne tilfælde, hvor interesseremodsetninger ikke består, kan yde væsentlige bidrag til opretholdelse af fred og sikkerhed, til udvikling af et internationalt retssamfund og til løsning af en lang række — måske ikke så stærkt omtalte, men alligevel vigtige — kulturelle, humanitære og økonomiske problemer.

Ikke mindst de små nationer har en klar interesse i verdensorganisationen. Der er gennem FN skabt et forum for den internationale debat, hvor ethvert land har mulighed for at give sin mening til kende og for at bidrage til at tilvejebringe løsninger på internationale problemer. Og de mindre lande har her mulighed for i adskillige tilfælde at optræde som formidlere, der kan berede vejen til de kompromisløsninger, som så ofte er resultatet af de internationale forhandlinger.

Vi selv gør os efter evne gældende i denne rolle, og vort medlemskab af sikkerhedsrådet gør det særlig naturligt og særlig påkrævet. Vi gør det selvsagt ud fra vore egne forudsætninger og på den åndelige baggrund, som vi nu engang har. Men samtidig er vi opmærksom på, at en ensidig betragtning af internationale situationer ud fra vore egne principper ikke altid vil og som oftest ikke kan føre frem. Vi prøver ikke at stille vore idealer og vort demokratiske samfundssyn i baggrunden, men vi må i enhver given situation give dem den plads, som kan tilkomme dem inden for den samlede problemstilling og ud fra det, som må være hovedmålet: at nå frem til holdbare og alment acceptable løsninger.

I forbindelse med min omtale af FN vil det være naturligt, at jeg først siger nogle ord om krisen i Det mellemste Østen, der for øjeblikket indtager den mest fremtrædende plads i FNs og herunder sikkerhedsrådets arbejde.

Ved sikkerhedsrådets mellemkomst lyk-

[Udenrigsministeren.]

kedes det som bekendt i juni i år at få bragt de militære operationer til ophør ved etableringen af en våbenhvile. Grundlaget for denne hurtige aktion fra sikkerhedsrådets side var først og fremmest den fundamentale enighed, som kom til syne mellem de to supermagter i det øjeblik, da konflikten truede med at antage et større omfang.

Under de fortsatte drøftelser i sikkerhedsrådet i juni søgte visse lande at opnå en vedtagelse, der stempede Israel som aggressor og ensidigt krævede en tilbagetrækning af de israelske styrker til deres udgangspunkt. Fra dansk side fremhævede vi stærkt, at tiden ikke var til at fordele skylden, men derimod til at tage fat på de underliggende politiske problemer og stræbe henimod en varig løsning på den mellemøstlige konflikt. Beslutninger måtte være afbalancerede for at sikre varig og stabil fred. Et krav om tilbagetrækning af de israelske styrker måtte afbalanceres med et krav om ophævelse af krigstilstanden og fredeligt samliv mellem alle lande i området inden for sikre grænser. Visse andre landes modstand mod en afbalanceret løsning førte imidlertid, som det vil erindres, til, at drøftelserne i sikkerhedsrådet brød sammen.

Heller ikke den efterfølgende ekstraordinære plenarforsamling førte til noget resultat. Under de konsultationer, som herefter kom i gang mellem sikkerhedsrådets ikke-permanente medlemmer, og hvori jeg selv havde lejlighed til at deltage, var vi i første række bestræbt på at skabe et balanceret grundlag for senere konsultationer mellem de permanente medlemmer af sikkerhedsrådet. Disse bestræbelser førte bl. a. til fremlæggelse af en dansk skitse som modvægt til et allerede foreliggende, oprindeligt indisk forslag. Inden de påregnede stormagtsdrøftelser var kommet i gang, blev sikkerhedsrådet imidlertid på foranledning af Den forenede arabiske Republik indkaldt til møde om sagen.

Det hovedproblem, vi i dag står over for, er at få udpeget en særlig FN-repræsentant, der på verdensorganisationens vegne kan samarbejde med begge konfliktens parter. Alle synes at være enige om det principielt ønskelige i at få en sådan repræsentant

udpeget. Vanskelighederne står imidlertid i forbindelse med formuleringen af visse af de retningslinjer, som sikkerhedsrådet skal fastsætte for hans virksomhed, herunder navnlig vedrørende tilbagetrækningen af de israelske styrker.

Fra dansk side har vi anlagt det grundsynspunkt, at en resolution ikke vil være nyttig eller praktisk, medmindre begge konfliktens parter kan acceptere den eller i hvert fald affinde sig med den. Vi har mindet om de talrige resolutioner — det løber op i flere hundrede — som sikkerhedsrådet og generalforsamlingen i løbet af de sidste 20 år har vedtaget om mellemøstlige spørgsmål, uden at vi derved er kommet konfliktens løsning nærmere. I overensstemmelse hermed har vi for nylig i sikkerhedsrådet rettet en indtrængende appel til rådets medlemmer og konfliktens parter om ikke at insistere på afstemning om resolutionstekster, hvorom der ikke er opnået enighed. Vi har endvidere henstillet, at rådet udsætter sine forhandlinger, så der bliver tid og mulighed for yderligere underhåndsdøftelser i første række mellem de permanente medlemmer af sikkerhedsrådet.

Den våbenhvile, der takket være sikkerhedsrådets indgriben nu hersker i Det mellemste Østen, hænger i en tynd tråd. Gang på gang opskræmmes verdensoffentligheden af nye, alvorlige episoder i området. Jeg behøver blot fra den seneste tid at minde om sænkningen af en israelsk destroyer og den israelske beskydning af ægyptiske olieraffinerier. Faren for sådanne episoder vil stige i takt med den militære genopbygning, som finder sted i området. Det haster derfor med at få gang i bestræbelserne for at finde en politisk løsning, der kan danne grundlag for en fredelig udvikling i området, og på dansk side vil vi gøre vort yderste for at bidrage til en sådan udvikling.

Et andet centralt FN-problem er nedrustningsspørgsmålet. Under de aktuelle nedrustningsforhandlinger koncentrerer interessen sig fortsat om spørgsmålet om at hindre en yderligere spredning af nukleare våben. Forelæggelsen af enslydende sovjetiske og amerikanske udkast til en ikke-spredningsaftale synes at have bragt et spredningsforbud et skridt nærmere.

Det er imidlertid klart, at der endnu er

[Udenrigsministeren.]

mange problemer tilbage. Spørgsmålet om en garanti for de lande, der giver afkald på erhvervelse af nukleare våben, er et af dem. Dette spørgsmål bør imidlertid efter regeringens opfattelse ikke forsinke spredningsaftalen, men finde sin løsning på anden måde.

Det er regeringens overbevisning, at en ikke-spredningsaftale, således som de foreliggende udkast er udformet, ikke vil lægge hindringer i vejen for den fredelige udnyttelse af atomenergien, men tværtimod give mulighed for, at flere ressourcer kan udnyttes til atomenergiens fredelige anvendelse i menneskehedens tjeneste. Det er endelig den danske regerings håb, at der også vedrørende kontrolproblemet må kunne findes en løsning, der tilgodeser alle berettigede hensyn og styrker en aftale mest muligt.

En gennemførelse af et spredningsforbud må have højeste prioritet. Det vil derfor være i verdensfredens interesse, at alle stater undlader at komplicere eller umuliggøre sagen ved krav om samtidig løsning af nedrustningsspørgsmål, der ikke er uløseligt forbundet med selve spredningsforbudet.

Under omtalen af nedrustningsspørgsmålene vil jeg gerne nævne det i statsministerens tale under FNs generaldebat omtalte danske forslag om at lade FNs generalsekretær foretage en rundspørge til alle FNs medlemslande om deres syn på muligheden for at etablere et system af gensidig underretning gennem FN om internationale våbenoverførsler.

Endelig vil jeg gerne fremhæve værdien af de kontakter, vi først og fremmest gennem regeringens nedrustningsudvalg opretholder med Norge og Sverige.

Inden jeg afslutter omtalen af FN, skal jeg gøre nogle ganske korte bemærkninger om det sydlige Afrika.

I en lidt større sammenhæng må vi betragte de forskellige problemer i dette område som forskellige sider af ét større problem, nemlig en hvid mindretalsbefolknings forsøg på nu og for alle tider at forankre sit herredømme over den afrikanske flertalsbefolkning.

Jeg skal ikke gå ind på sagens enkelte sider — apartheidspørgsmålet i Sydafrika,

Sydvestafrikasagen, Rhodesia og de portugisiske områder. Jeg skal kun gentage regeringens politik i det for hele området centrale spørgsmål om situationen i Sydafrika: det er vor opfattelse, at denne situation frembyder en trussel mod international fred og sikkerhed, og det er derfor vort ønske, at sikkerhedsrådet, når fornøden tilslutning er til stede, skal slå dette fast og træffe de foranstaltninger, som pagten foreskriver for en sådan situation.

De øvrige problemer i det sydlige Afrika har ikke hidtil udviklet sig på en sådan måde, at vi har fundet det påkrævet at anbefale, at pagtens strengeste bestemmelser nu tages i anvendelse. Men den sikkerhedspolitiske betragtning, som ligger i vor stilling til apartheidspørgsmålet, gør sig for så vidt gældende på det samlede område.

Situationen i det sydlige Afrika afføder en spænding på det afrikanske kontinent, og de vestlige lande kan ikke gøre sig håb om at få et sundt og frugtbart forhold til de frie afrikanske stater, før problemerne i det sydlige Afrika er løst.

Hertil kommer, at problemet — i en verden med spændinger mellem øst og vest — til enhver tid kan blive grebet som et anvendeligt udgangspunkt for at skabe en uro, som kan udvikle sig til en verdenskonflikt.

Som tiden går, og intet sker, styrkes de vestlige landes bånd — gennem investeringer, emigration og på anden måde — til det sydlige Afrika. Den vestlige verden kan blive således fanget i dette favntag; at den uden selv at ville det kan blive tvunget til at engagere sig med det hvide herrefolk og imod det undertrykte Afrika. Heri ligger måske sagens uhyggeligste fare.

Det kan ikke berøre denne principielle indstilling, at vi også må erkende, at denne sag som så mange andre først og fremmest er afhængig af stormagterne. En aktion i FN, som Sydafrikas store handelspartnere ikke vil deltage i, kan ikke blive effektiv og vil intet formål have.

Den afgørende stilling, som USA og Sovjetunionen siden den sidste krig har fået i verdenspolitikken, er naturligvis en direkte følge af deres overvældende forspring foran alle andre lande i militær styrke og specielt deres potentielle i kernevåben samt den rela-

1929

16/11 67: Forespørgsel til udenrigsministeren.

1330

[Udenrigsministeren.]

tive balance, som er tilvejebragt mellem deres rustninger. I baggrunden for den løbende storpolitiske udvikling indgår som en afgørende kendsgerning denne globale balance — truslen om og frygten for den gensidige udslettelse.

I denne situation karakteriseres forholdet mellem supermagterne på én gang af en magtpolitisk konkurrence og af elementer af fælles interesse. Indtil videre tror jeg man må regne med, at det amerikansk-sovjetiske forhold fortsat vil have denne dobbelte karakter.

Mest fundamentalt er der netop på grund af balancen en klar fælles interesse mellem USA og Sovjetunionen i at undgå krig — ikke alene en storkrig, men også lokale militære konflikter, der truer med at udvikle sig til en storkrig. Heri ligger bl. a., at der er et amerikansk-sovjetisk interessefællesskab dels om at bringe det farlige rustningskapløb under kontrol, dels om at forhindre at lokale internationale konflikt-situationer kommer ud af kontrol — med den konsekvens, at supermagterne involveres i en direkte militær konfrontation.

Udviklingen i Kashmir-problemet. Det mellemste Østen og ikke-spredningsspørgsmålet illustrerer dette forhold.

Samtidig med, at magtbalancen står i centrum i supermagternes overvejelser, fortsætter den militær-teknologiske udvikling. Ingen af parterne kan med sikkerhed gå ud fra, at den anden ikke er i færd med at udvikle nye og mere raffinerede strategiske kernevåben, der vil give den en afgørende fordel. Hver af parterne drager heraf den konklusion, at den ikke har råd til at lade være med at udvikle sin egen strategiske kernevåbenstyrke til en stadig højere grad af teknologisk perfektion.

Et af de seneste udslag af den våben-teknologiske konkurrence er de antiraket-raketsystemer (ABM), som både USA og Sovjetunionen er begyndt at opstille til beskyttelse af områder af deres nationale territorier mod raketangreb.

Det er vort indtryk, at disse nye våbensystemer ikke på kortere sigt indebærer en trussel mod den eksisterende magtbalances grundlæggende træk.

Den effektive, men ukontrollerede magtbalance baseret på usårlige masseødelæggelsesmidler indebærer en løbende konkurrence med parallel udvikling af stadig nye og stadig mere effektive våben. Efter den seneste udvikling må vi konstatere, at det strategiske rustningskapløb er gået ind i en ny fase. Vi beklager denne udvikling, der kan få farlige politiske og psykologiske sidevirkninger.

Et hovedmål for de internationale fredsbestræbelser må være, at magtbalancen bringes under kontrol gennem aftaler eller forståelse, sådan at den militærtekniske konkurrence standses på et balanceret stadium i erkendelse af, at øget militær styrke ikke nødvendigvis betyder øget sikkerhed.

De to for den politiske problematik i Europa mest karakteristiske forhold er vel det uløste Tysklandsspørgsmål og opmarchen af to politiske lejre, der til en vis grad konfronterer hinanden, og som er samlet henholdsvis i NATO- og Warszawapagten.

I visse kredse er det vist nok almindeligt at bagatellisere Tysklandsspørgsmålet, idet man ikke vil erkende det forhold, at det tyske folk og den tyske regering ikke kan acceptere en tilstand, hvori det tyske folk er splittet i to dele og den ene del ikke kan få sin selvbestemmelsesret opfyldt.

Dette er imidlertid politiske kendsgerninger i det europæiske billede, som man må regne med. Den enkle sandhed er den, at vi ikke kan få en endelig og varig afspændingsordning i Europa, uden at den inkluderer en løsning på Tysklandsspørgsmålet, som ikke blot tilgodeser det øvrige Europas interesser, men også Tysklands. Det er regeringens politik at gå ind for Tysklands genforening på basis af selvbestemmelsesretten.

Genforeningstanken hører snævert sammen med håbet om med tiden at få skabt en endelig europæisk sikkerhedsordning, men genforeningen kan kun opnås som

[Udenrigsministeren.]

resultat af en afspændingsproces. Den tyske forbundsregering erkender i dag dette, og vi værdsætter meget den forsoningspolitik, som forbundsregeringen er slået ind på over for Østeuropa. Hvor langt man på tysk side kan gå til enhver given tid, er noget, som må vokse ud af det tyske folk selv.

De to magtgrupperinger i Europa — NATO og Warszawapagten — har jo deres udspring i den politiske udvikling i krigens sidste tid og i de første år efter dens afslutning. NATO var de vestlige landes reaktion på en politisk udvikling, som var understøttet af et system af militæralliancer mellem østbloklandene, og som truede de vestlige landes eksistens og tilvante livsform.

Denne trussel består i hvert fald ikke mere på samme måde som dengang. Det er vel ud fra den betragtning, at nogle medlemmer går ind for de militære alliancers opløsning, og de gør endog gældende, at deres eksistens er en hindring for afspændingen mellem øst og vest i Europa. Dette standpunkt er en kendt tese i udtalelser fra sovjetisk og anden østlig side, selv om man måske kan have lov at sætte et spørgsmålstegn ved overbevisningen og måske også ved motiveringen, især når tesen fremføres af de mindre, østeuropæiske lande. Synspunktet er heller ikke fremmed i debatten herhjemme.

Det er et karakteristisk træk ved vor tids verden, at den er sammensat af nationale stater af varierende styrke. I en sådan verden er intet mere naturligt end regionale grupperdannelser, og tendenserne i vor tids politik går i denne retning. Intet er heller mere naturligt, end at stater med en fælles baggrund slutter sig sammen til fælles forsvar, som det også er forudset i FN-pagten. Ud fra denne anskuelse må militære alliancer i vore dage betragtes som en normal foreteelse i en normal, omend farlig verden.

Jeg vil gerne gå et skridt videre og sige, at eksistensen af disse forsvarsalliancer så langt fra at skade afspændingen netop i et område som Europa med uløste politiske problemer og dermed følgende gensidig mistillid er forudsætningen for, at der kan skabes et klima af tryghed, i hvilket afspænding kan trives, og i hvilket alliancernes enkelte

medlemmer kan føre en afspændingspolitik. Det er det, der foregår i øjeblikket. En konstruktiv afspændingspolitik forudsætter balance, stabilitet og tillid til egen sikkerhed.

Jeg må spørge dem, der går ind for en øjeblikkelig opløsning af NATO- og Warszawapagten, hvorledes de egentlig tror at Europa ville se ud, hvis denne tanke blev virkeliggjort. Vi ville da stå i et Europa, som ikke mere var organiseret efter visse politiske linjer og i grupper, som hver på deres vis stræber imod en afspænding og en forening af synspunkterne, men hvori hvert land — det være sig stort eller lille — først og fremmest ville interessere sig for sin egen farlige position i den tilstand af usikkerhed, som var tilvejebragt.

Hertil vil jeg endnu føje den betragtning, at samarbejdet i NATO jo ikke blot er stabiliserende i forholdet mellem øst og vest, men har en tilsvarende virkning på situationen i Vesteuropa, d. v. s. på forholdet mellem alliancens europæiske medlemmer.

Langtidsmålsætningen for enhver sikkerhedspolitik må være en verden, hvor der ikke er brug for militære alliancer, fordi der findes en effektiv international myndighed, der kan sikre fred og fremskridt i en nedrustet verden. I europæisk sammenhæng må perspektivet for afspændingspolitikken på længere sigt være et bredt europæisk sikkerhedssystem, der i forståelse med USA og Sovjetunionen kan træde i stedet for de nuværende alliancesystemer. Men forudsætningen for, at afspændingspolitikken kan videreføres, er indtil videre, at vi arbejder for disse mål på basis af de eksisterende alliancer.

Lad mig på denne baggrund på ny slå fast, at Danmarks sikkerhedspolitik er uforandret. Indtil der sker helt afgørende ændringer i den internationale situation, er det regeringens opfattelse, at vort medlemskab af NATO fortsat vil give os den bedst mulige garanti for vor nationale sikkerhed.

Vor frihed og sikkerhed beror på bevarelsen af friheden og sikkerheden for den øvrige demokratiske verden, der har sit tyngdepunkt i Vesteuropa og Nordamerika. Sammenholdet tværs over Atlanterhavet har i afgørende grad bidraget til den konsolidering, der i de senere år er sket af den politiske stabilitet i Europa. Fortsat vestligt

[Udenrigsministeren.]

sammenhold inden for NATO er en nødvendig forudsætning for en realistisk videreførelse af afspændingsbestræbelserne.

Den problemstilling, der i øjeblikket står i centrum for de politiske overvejelser inden for NATO, er alliancens politiske målsætning under de ændrede internationale forhold.

Baggrunden er, at man på NATO-ministermødet i december 1966 efter forslag fra den belgiske udenrigsminister Harmel besluttede at foretage en bred analyse af den internationale udvikling i tiden siden NATOs oprettelse med henblik på at afklare og definere alliancens fremtidige opgaver. De drøftelser, der har fundet sted, har givet anledning til meget dybtgående og nyttige principielle overvejelser om de fundamentale problemer, der her er tale om. Om de politiske mål — afspænding og fred — er der bred enighed; men drøftelserne har vist betydelige nuancer i vurderingen af, hvilken rolle NATO som sådan bør spille i afspændingsprocessen — i hvilken udstrækning og med hensyn til hvilke problemer man skal stille mod fastlæggelse af en fælles politik.

Det danske hovedsynspunkt er, at NATOs oprindelige mål: at genoprette og bevare en rimelig politisk og militær balance i Europa, stort set er nået. At opretholde denne tilstand må fremover være en hovedopgave for alliancen. I den udviklingsfase, som NATO nu er inde i, bør arbejdet med de politiske problemer omkring forholdet mellem øst og vest imidlertid efter vor opfattelse være en anden vigtig opgave for alliancen. Afspændingspolitikken bør i stigende grad bringes ind i alliancens politiske målsætning og overvejelser.

Når det drejer sig om selve NATO-alliancens rolle i en afspændingsproces, er vort synspunkt, at der må skelnes mellem problemer, der direkte berører NATO — det vil først og fremmest sige øst-vest problemer og umiddelbare sikkerhedsproblemer — og andre anliggender. Konsultationer, der i større eller mindre grad tager sigte på en egentlig koordinering af medlemslandenes synspunkter og politik, bør begrænses til forhold, der falder ind under Atlantpagtens geografiske område, eller som i øvrigt direkte berører NATO-landenes sikkerhed.

Alt i alt er det vort håb, at Harmel-drøftelserne vil resultere i en klar principiel tilkendegivelse af NATO-landenes vilje til at bidrage aktivt til afspændingspolitikken videreførelse og i en præcisering af, at perspektivet på længere sigt må være en løsning af de europæiske problemer i en politisk sammenhæng, hvor forholdet mellem øst og vest ikke længere har karakter af en konfrontation, men af et konstruktivt samarbejde.

Inden jeg afslutter omtalen af problemerne omkring NATO-alliancen, skal jeg kort omtale Grækenlandsspørgsmålet, idet jeg gerne vil understrege, at vi regeringens side finder det helt afgørende, at vi netop som NATO-partner klart markerer vort standpunkt til det, der sker i Grækenland.

Jeg har i øvrigt ikke meget at føje til det, som allerede vil være det høje ting bekendt.

Som det vil erindres, besluttede regeringen, efter at den græske regering havde erklæret den danske ambassadesekretær i Athen for uønsket, at hjemkalde ambassadøren i Athen til konsultation. Herved blev der i øvrigt skabt en naturlig ligevægt i repræsentationsforholdene mellem Danmark og Grækenland, idet den græske regering kort efter kuppet forflyttede sin ambassadør fra København, uden at der er blevet udnevnt en efterfølger.

Centralt i vort forhold til Grækenland står den sag, der er rejst af Danmark, Norge, Sverige og Holland for Europarådets menneskerettighedskommission. Man kan regne med, at spørgsmålet om sagens optagelse til behandling og eventuelle græske påstande om dens afvisning vil blive procederet engang i løbet af januar 1968. Først herefter begynder den egentlige realitetsbehandling og nærmere undersøgelse af de rejste klager, og man må regne med, at denne undersøgelse vil tage temmelig lang tid. Sagen vil imidlertid medvirke til, at verdensoffentlighedens opmærksomhed til stadighed henledes på Grækenlandsspørgsmålet, og dermed indebære en tilskyndelse til en tilbagevendende til demokratiske tilstande i Grækenland.

Fra dagspressen er tinget bekendt med de græske planer om en ny forfatning og derefter genindførelse af et konstitutionelt styre. Vi forstår, at der sigtes mod en folkeafstemning i forfatningsspørgsmålet i august

[Udenrigsministeren.]

1968 og valg i henhold til den ny forfatning — hvis den altså bliver vedtaget — ret kort derefter. Vi ved ikke, hvorledes den nye forfatning kommer til at se ud, og det er jo heller ikke vor sag at bedømme den. Afgørende for os og for forløbet af sagen i Strassbourg er spørgsmålet om respekt for eller krænkelse af menneskerettighederne.

Regeringens holdning betyder ikke, at Danmark ikke er indstillet på at fortsætte og udbygge de dansk-græske handelsforbindelser.

Der er som bekendt i den sidste tid opstået vanskeligheder med at opnå græske myndigheders godkendelse af importformaliteter for visse danske varer. Vi er i løbende kontakt med de græske myndigheder om sagen og håber, at de opståede vanskeligheder, som vi går ud fra skyldes misforståelser, vil kunne løses.

Med mine foregående betragtninger har jeg angivet regeringens politik i vore centrale sikkerhedsproblemer. Det er imidlertid klart, at disse problemer i den kommende tid i voksende grad vil blive sat under debat.

Jeg håber, at den bebudede redegørelse for dansk sikkerhedspolitik i perioden fra 1948-49 til begyndelsen af 1966 vil bidrage til at skabe et bredere grundlag for en realistisk debat om vore sikkerhedspolitiske problemer.

For en relativt grov betragtning tegner det sig således, at de lande, som har grupperet sig omkring de to supermagter, er de industrialiserede, medens de, der har samlet sig i andre, kontinentale grupperinger, er udviklingslandene. Denne omstændighed sammenholdt med den militære balance peger hen på den heller ikke ukendte påstand, at allerede vor tids og endnu mere fremtidens konfliktstof ligger mellem nord og syd.

En betragtningssåde, som jeg har hørt, og som kan synes kynisk, men ikke desto mindre er værd at være opmærksom på, er den, at sult og nød blandt store menneskemasser ikke blot er et spørgsmål om en elementær menneskelig forpligtelse til at bistå de nationer, der har størst behov for vor solidaritet, men i den sidste ende også er et sikkerhedsproblem for dem, der har bedre kår.

I mange af dagens mere lokaliserede

politiske konflikter viser modsætningen mellem industri- og udviklingslande sig på en måde, som i væsentlig grad har sit udspring i den koloniale fortid. Mistænksomheden over for de tidligere kolonimagter er stadig meget stor og vil antagelig være det længe endnu. Når industrilande mener i deres bedømmelse af og reaktion på bevægelser og tendenser i det ene eller det andet u-landsområde at måtte give egne økonomiske eller magtpolitiske interesser præference fremfor sociale og nationale aspirationer i det pågældende område, er det ikke underligt, hvis mistænksomheden øges og bliver til direkte uvilje.

Problemstillingen kan imidlertid blive den samme for Sovjetunionen og er det måske i visse tilfælde allerede. Østlandene har jo i vidt omfang ydet moralsk støtte og opmuntring til udviklingslandenes nationale aspirationer. Det er åbenbart, at en opfyldelse af de forventninger, som er skabt, ikke altid er let forenelig med egne interesser, så meget mindre som forskellige udviklingslande ikke altid udlægger det antikonkionalistiske evangelium på samme måde.

Sagt i al forsigtighed peger disse betragtninger henimod muligheden af, at de to supermagter en dag kan nå frem til at medvirke ved løsningen af u-landenes problemer — ikke i konkurrence og derfor med modsat politisk fortegn, men i fællesskab. Det er jo netop konkurrencen, spillet om magtpositioner, som i øjeblikket komplicerer problemerne, og foreløbig er vi ikke nået længere end til, at den fælles interesse mellem supermagterne først gør sig gældende, når konkurrencen truer med at slå ud i væbnet konflikt mellem dem. Det er vel sent, må vi synes.

I FN blev der ved indgangen til dette tiår vedtaget en resolution, hvorefter de industrialiserede landes bistand til udviklingslandene snarest skulle nå op på 1 pct. af nationalindkomsten. Denne resolution blev senere fulgt op af en tilsvarende vedtagelse i OECD. I overensstemmelse hermed og på tilskyndelse af folketinget fremlagde regeringen i forrige samling en plan for, hvorledes Danmark skulle nå 1 pct.-målet. Denne plan, som sigter på, at målet skal være nået i 1972-73, blev taget til efterretning af folketinget.

Med regeringens plan er der dog kun skabt

[Udenrigsministeren.]

en ramme for vort samarbejde med udviklingslandene. Planen må nu følges op og denne ramme udfyldes i de kommende år. Endnu er vi kun på begyndelsesstadiet i vort samarbejde med udviklingslandene.

Vi må i de kommende år forudse en stigende dansk indsats, både hvad materielle og menneskelige ressourcer angår, for at udfylde rammerne i bistandsplanen, og samtidig må vi påregne en øget strøm af danske investeringer i udviklingslandene.

Jeg er glad for den positive holdning, der her i tinget er taget til disse problemer, også i forbindelse med vedtagelsen i juni af loven om oprettelse af en industrialiseringsfond, og jeg nærer fuld tillid til, at denne positive holdning fortsat vil bidrage til, at vor indsats i u-landsarbejdet i praksis bliver så virkningsfuld som muligt.

Det er naturligt, at det først og fremmest er den direkte økonomiske og tekniske bistand til udviklingslandene, der påkalder sig offentlighedens interesse, medens bestræbelserne på de handelspolitiske områder falder mindre i øjnene. Målet for al hjælp til udviklingslandene må imidlertid på længere sigt være, at de bliver i stand til at klare sig ved egne kræfter, og dette mål nås kun, dersom de får mulighed for bl. a. gennem eksport at skaffe sig de fornødne valuta-indtægter.

Det er desværre ikke muligt i dag at pege på store resultater af de hidtidige bestræbelser på dette område. Kennedyrunden opfyldte således kun i begrænset omfang udviklingslandenes forventninger om væsentlige toldnedsættelser for netop de varer, som disse lande er særlig interesserede i at eksportere. Heller ikke bestræbelserne på at regulere de følsomme råvaremarkeder gennem internationale råvareoverenskomster har hidtil haft større held med sig. Dette må naturligvis ikke føre til, at vi opgiver håbet. Det er først og fremmest inden for GATT og inden for FN's konference for handel og udvikling — UNCTAD — at udviklingslandenes handelspolitiske problemer drøftes, og det er regeringens politik, som også har fået almindelig støtte her i tinget, at Danmark aktivt skal virke for, at der på det handelspolitiske område finder en udvikling sted til fordel for udviklingslandene.

Den 2. samling af FN's konference for

handel og udvikling finder som bekendt sted i New Delhi i februar-marts næste år. Dagsordenen for konferencen er meget omfattende, og det ville være urealistisk at forvente afgørende resultater for alle eller blot hovedparten af de mange problemer, konferencen skal beskæftige sig med. Det er imidlertid af afgørende betydning, at konferencen på en række punkter træffer positive beslutninger, som over for udviklingslandene kan bekræfte industrilandenes politiske vilje til at nå konkrete, positive resultater. Et af de punkter, hvor man fra dansk side håber, at udviklingen vil blive ført et langt skridt videre, er spørgsmålet om toldpræferencer for udviklingslandene.

Danmark har under visse forudsætninger indtaget en positiv holdning til dette spørgsmål. Der er her tale om et af udviklingslandene med stor styrke og ihærdighed fremsat ønske, som det er vanskeligt at afvise nærmere at overveje, ikke mindst for et land som Danmark, der selv gennem medlemskab af EFTA har erfaret fordelene ved toldpræferencer.

Regeringen har for nylig forelagt Kennedyrundens resultater til godkendelse i tinget, og vi har i den forbindelse haft en debat om de opnåede resultater. Som det vil fremgå af mine bemærkninger ved forelæggelsen af disse aftaler, har Kennedyrunden set fra et dansk synspunkt både givet skuffelser og glæder. Det er beklageligt, at forhandlingerne ikke førte til noget brud på den traditionelle landbrugsprotektionisme, og i særdeleshed, at det ikke lykkedes at få en mere tilfredsstillende kvægaftale med fællesmarkedet. På positivsiden — og det er væsentligt — står først og fremmest, at der er opnået betydelige toldindrømmelser for næsten alle industrivarer, indrømmelser, som der er almindelig enighed om at betegne som værdifulde for dansk eksportindustri. I næste uge er der ministermøde i GATT, hvor man især skal drøfte GATT's fremtidige arbejdsopgaver. Det er min hensigt på dette møde at gå ind for, at GATT viderefører de overvejelser om internationale varearrangementer for landbrugsvarer — især mejeriprodukter — som blev påbegyndt, men desværre ikke fuldført under Kennedyrunden.

Medens jeg ikke her yderligere skal kommentere Kennedyrunden, finder jeg grund

[Udenrigsministeren.]

til at fremhæve, at regeringen med den største opmærksomhed og uro følger de protektionistiske tendenser, der i de seneste måneder i stigende grad har gjort sig gældende i den amerikanske kongres på det handelspolitiske område. Disse tendenser, der formentlig til dels også er valgtaktisk bestemt, har givet sig udslag i fremsættelse eller forberedelse af en række lovforslag om importrestriktioner på forskellige vareområder samt i iværksættelse af omfattende kongreshøringer om den amerikanske regerings handelspolitik. USAs handelspartnere betragter denne udvikling med den største alvor, og der udfoldes fra mange sider alvorlige bestræbelser for at undgå en vedtagelse af forslagene. I fællesskab med andre nordiske lande har Danmark over for de amerikanske myndigheder givet udtryk for vor bekymring over de protektionistiske tendenser og kraftigt understreget de alvorlige konsekvenser, en gennemførelse af lovforslagene ville få for verdenshandelen. Tilsvarende henvendelser er foretaget af en række andre lande, herunder Storbritannien og fællesmarkedslandene. Jeg har endvidere selv haft lejlighed til at give udtryk for de danske synspunkter over for den amerikanske regering og senatets udenrigskomité.

Som det i juni i år blev fremhævet både fra regeringens side og fra erhvervsside i forbindelse med højtideligholdelsen af 20 års dagen for begyndelsen til Marshallhjælpen, tog USA dengang et historisk initiativ, der skabte grundlaget for frigørelsen af handelen i Vesteuropa og mellem Vesteuropa og USA. Præsident Kennedy fortsatte i 1962 dette initiativ ved at lægge op til den store toldforhandlingsrunde i Genève, som den nuværende amerikanske administration i sommer førte til en lykkelig afslutning. Jeg er derfor overbevist om, at præsident Johnson og hans regering vil modsætte sig, at USA træffer foranstaltninger, der kan betyde et alvorligt tilbageslag for verdenshandelen, og som går stik imod den positive handelspolitiske linje, som USA i en årrække har været fortalere for.

Jeg vil gerne til slut understrege, at vi fra regeringens side tillægger udenrigstjenestens eksportfremmende arbejde, som udføres i nært samarbejde med erhvervs-

organisationerne, en meget betydelig vægt. Jeg tænker her såvel på de konkrete bestræbelser for at bistå danske erhvervsvirksomheder på eksportmarkederne som på de større generelle eksportfremstød. Takket være finansudvalgets tilslutning for nylig til regeringens forslag om forøgede midler fra Danmarks erhvervsfond vil det blive muligt for udenrigsministeriet at tage nye eksportfremmende opgaver op.

Hermed er jeg nået til afslutningen af min redegørelse. Jeg er glad for på denne måde at have kunnet uddybe den mere kortfattede redegørelse for regeringens synspunkter i åbningstalen.

Det er muligt, at der er emner, som har tingets interesse, men som jeg har måttet udelade eller kun behandlet kort. Den forestående debat vil da kunne give anledning til en uddybning. Det er mit og regeringens håb, at denne debat på ny må bekræfte bredden af den enighed, der nu i lang tid har hersket omkring de vigtigste hovedlinjer i dansk udenrigspolitik.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen. Den vil blive fortsat i tingets møde tirsdag den 21. november.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift [af Henry Christensen m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 33) findes i tillæg A. sp. 1347, fremsættelsen i tidenden sp. 722).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Finansministeren (Grünbaum): Det er vel gået op for de fleste, at den til tider meget voldsomme kampagne imod momsens, som blev ført før lovens ikrafttræden den 3. juli — en kampagne, som bl. a. var inspireret af hr. Henry Christensens parti, selv om venstre jo som bekendt på et tidligere tidspunkt ikke kunne få momsens høj nok — nu praktisk taget er forsvundet. Interessant nok blev skydningen indstillet, da lovens bestemmelser skulle praktiseres af erhvervslivet. Så viste det sig, at der stort set ikke var grundlag for den megen kritik af det nye afgiftssystem.